

AİLEDE AHLAK EĞİTİMİ

Prof.Dr. Mehmet Zeki AYDIN

www.mehmetzekiaydin.com

Email: mza@mehmetzekiaydin.com

Ahlak Nedir?

Ahlak, farklı düşüncelere göre farklı şekilde değerlendirilmekte ve bu nedenle de farklı tanımlanmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse ahlak, insanın bir amaca yönelik olarak kendi arzusu ile iyi davranışlarda bulunup kötülükten uzak olmasıdır. Yine ahlak, bir toplumda insanların uymak zorunda oldukları davranış kurallarıdır.

Ahlakın gerekliliği ve önemi konusunda çok şey söylenebilir. Bu konudaki bir soruya verilecek en basit cevap, ahlak olmazsa toplum da olmaz, yani insanlar ahlaksız bir arada yaşayamazlar şeklindedir. İnsanlar hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri takdirde, başkalarının nasıl davranacağı hakkında da güçlü tahminlerde bulunabilir ve böylece güvenlik duygusu içinde yaşarlar. Neyin iyi, neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmasaydı, insanlar arasında düzen ve huzur yerine tam bir kargaşa hüküm sürerdi.

Ahlak bir inanç ve düşünce sistemidir, üzerimizdeki elbise ve başımızdaki şapka gibi maddî bir varlığı yoktur. Fakat unutmamalıyız ki, insanları bir arada tutan şeyler maddî bağlardan daha çok manevî bağlardır. Örneğin, anlaşma aracı olarak kullandığımız dil, tamamen manevî bir sistemdir. İşte ahlaki değerler de manevî değerlerin en önemlileri olduğu için daima ön planda tutulmuştur. Manevî sistemlerin en ilerisi olan dinler de büyük ölçüde birer ahlak sistemidirler.

Kaynağı, ister dine, ister başka bir otoriteye dayansın, insanlar arası davranışların bir kısmı, her zaman “iyi” ve “kötü” gibi değer yargılarına göre değerlendirilecektir. Bu yargıların bulunduğu her yerde ahlaki davranış söz konusudur. Ahlakın varlığı bir çeşit doğa yasasıdır. Suyun bulunduğu yerde, nasıl hayat varsa, insanların bulunduğu yerde de ahlak vardır. İnsanlara düşen, ahlaklarını en iyi şekilde sokmaktır. Böylece hepimizin davranışlarına sevgi, iyi niyet ve sorumluluk duygusu hakim olsun, cezayı gerektirecek hiçbir hareket görülmesin. Yeni yetişen nesillere ahlaki değerlerin öğretilmesi bu bakımdan önem taşır.

Şunu bilmek gerekir ki, insan ne tamamen iyilik, ne de tamamen kötülük üzerine yaratılmıştır. Aksine insan, iki tarafa da eğilimli olarak var edilmiştir. Her çocuk annesinden, doğruyu yanlıştan ayırt etmeye müsait olarak doğar. Kötü bir eğitim ile bozulmaz ve dış etkenlerden kurtulursa iyi ahlakı gelişmiş bir insan olur. Bundan şu anlaşılır: İnsan, çocukken aldığı eğitime ve büyüdüğünde seçeceği davranışlara, alışkanlıklara göre huy sahibi olur. Hangi davranışı yerleşmiş ve alışkanlık haline gelmişse, buna göre güzel veya çirkin huy sahibi olur. Arzu edilen şey, insanda bulunan eğilimleri söküp atmak değil; onları dengeli bir şekilde kullanarak davranışları erdemlerle süslemek, kötü duygu ve davranışlardan uzaklaşmaktır.

Ahlak Eğitimi

İnsan ahlaki davranışları bilmiş olarak doğmamaktadır. Bu davranışların değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş değerler olduğunu gösteriyor. Biz hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini, içinde yaşadığımız toplumun yetişkin bireylerinden veya yaşlılarımızdan öğreniyoruz. Şu halde ahlak her şeyden önce bir eğitim konusudur. Bu eğitim, sadece okullarda verilen derslerden ibaret değildir. Bir bakıma, bütün toplumu bir okul ve her insanı da bu okulun hem öğretmeni hem de öğrencisi sayabiliriz.

Eğitimle ahlak i içedir. Eğitim ahlaka göre daha geniş bir alanı içine alır. Ahlakla eğitimin ortak noktası, insanın düşünce, duygu ve davranışlarıdır. İyi ve kötü konusunda ahlakla eğitim bir araya gelir. Ahlak, iyiyi ve yapılması gerekeni gösterir. Hangi davranışın iyi, hangisinin kötü olduğu da eğitimle öğrenilir. Ahlak, doğru eylemler için temel olarak doğru değerleri sağlamakla ilgilenir. Eğitim bir bina ise değerler onun tuğlalarıdır.

Eğitimle ilişkisi bakımından ele alındığında ahlak, hayatla doğrudan ilgili olması ve insanın insanca yaşama çabasına yardımcı olması bakımından her çağda eğitimin hem amacı hem de konusu olmuştur. Eğitim, bireyi ister toplumun etkin bir üyesi yapma süreci, ister sorumlu bir yetişkin olarak hayata kazandırma ya da bir mesleğe hazırlama çabası olarak düşünölsün, ahlakın bu süreç içinde herhangi bir şekilde yer aldığı ve alacağı bir gerçektir.

Ahlak Eğitiminin Amacı ve Önemi

Ahlak eğitimi sağlıklı düşünen, hisseden ve davranan bireylerin yetiştirilmesi için gerekli ve vazgeçilmez bir eğitimdir. Sağlıklı bir toplumun oluşumu, bireylerin sağlıklı olmasına bağlıdır. Geleceğini garanti altına almak isteyen toplumlar, ahlaklı bir nesil yetiştirmek için gayret göstermişler, ahlaki eğitime önem vermişlerdir. Ahlaki eğitimin amacı, olgun davranışlar konusunda alışkanlık sağlayıp, üstün ahlaki gerçekleştirmeğdir. Bir ahlaki davranış, kalıcı bir adet oluncaya ve köklü bir ahlak kuralı haline gelinceye kadar, istikrarlı bir şekilde tekrarlanmalıdır, böylece davranış karakter haline gelir. İnsanın fiillerini devamlı olarak doğruluk şartlarına uydurmak, bu doğru ve düzenli hareketleri güzel ahlaki alışkanlıklar, yüksek karakterler halinde elde etmek ahlaki eğitimdir.

Ahlak eğitiminin amaçlarından biri, bireylerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Diğer bir amacı ise her bireyi hem ilgi ve yetenekleri (gizil güçleri) doğrultusunda yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak, hem de “iyi insan”, “iyi vatandaş” olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırıp, onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir. Bu birinci amaç, yani, “bireylerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmak”, esasen eğitimin en temel amacıdır. Zira o olmadan, belirlenmiş diğer amaçlara ulaşılsa bile bu çok fazla bir anlam ifade etmez.

Ahlak eğitiminin esasını ahlak kurallarını öğretmek oluşturmaktadır. Ahlak eğitimi kalbe, zekaya ve iradeye hitap etmeli ve amacı iyiliği sevdirmek, tanıtmak, istetmek olmalıdır. Ahlak eğitimi önce çocuğun duyarlılığına hitap etmelidir. Çünkü çocukta kalp, akıldan önce gelir. Çocuk heyecanlı olduğu zaman aklını aydınlatmak da kolaylaşır. Ahlak eğitimi, irade üzerinde de etki yapmalıdır. Çocuklarımızın bilgi ve becerilerine tertemiz bir vicdan eşlik etmeli; onun gelişmiş bir beyni olduğu gibi büyük bir kalbi de olmalıdır. Maddî gücü büyüyen insanın merhameti de büyümelidir. Sağlam bir ahlak ve yüksek bir karakterden mahrum insanlardan, paralarının, bedenlerinin, zevklerinin gücünü diğer insanların lehine kullanmalarını beklemek çoğu zaman zordur.

Ahlak eğitiminin amacı, bireyin ahlaki bir kişilik geliştirmesini sağlamaktır. Bireyin ahlaki özelliklerle donanmış olması, bireysel ahlakın hedefi olup, ahlak eğitimi ile kazandırılır. Bireyin eğitilmesi bireyin içinde yer aldığı diğer ortamlarda yani aile, toplum, devlet, iş vb. alanlarda ahlakın hakim olmasını sağlayacaktır. Ayrıca bu ahlak alanlarının da kendine özgü ahlak hedefleri bulunmakta olup bu hedefler de bireyin ahlak eğitiminin sağlanmasına yöneliktir. Bireysel ve sosyal yönü olan birey, tüm bu alanlarda ahlaklı olmayı, yine bu alanların verdiği ahlak eğitimi sayesinde gerçekleştirecek, aynı zamanda kendisi de onları etkileyecek ve şekillendirecektir. Burada en büyük sorumluluk çocuğun ilk ve en önemli çevresi olan aileye düşmektedir.

Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi

Aile, kan veya akrabalık bağıyla birbirine bağlı olan, aralarında toplumca belirlenmiş hak ve ödevlere sahip bireylerin oluşturduğu bir kurum, ortak değerleri olan bir gruptur. Genel anlamda aynı soya mensup veya birbirlerine evlilik bağı ile bağlı bulunan kişilerin tümüdür. Daha dar anlamda bir erkek ile kadın ve varsa çocuklarından oluşan toplumun en küçük birimi ve kurumudur.

Aile toplumun temelidir. Aile, içinde yaşanılan toplumda, devlete kadar uzanan kurumlar zinciri içinde, diğer kurumların güçlü ve sağlıklı olmasını sağlayan en önemli birimdir. İnsanoğlu kendi neslini mükemmel bir şekilde ancak evlilik yolu ile koruyabilir. Ailenin en önemli işlevi, insan neslinin devamı için çocuk meydana getirip yetiştirmektir.

Çocuğun ahlak eğitiminde en önemli kurum ailedir. Aile, ahlaki duyguların uyandırılması, uygulanması ve ahlaki bilgilerin kazandırılması yoluyla ahlak eğitimi görevini yerine getirir. Aile bu görevlerini gayri resmî bir ortamda yerine getirir. Eğitimin mekanı her yerdir (okul, aile, toplum), fakat bütün eğitimin temeli ailededir.

Gazali'ye göre bilgi, beceri ve kişilik kazanmada çevrenin rolü büyüktür. Çocuk önce farkında olmadan taklit eder, zamanla bu davranışlar alışkanlık haline gelir; böylece bilgi dağarcığı ve kişiliği oluşur. Gazali, “İnsan bulunduğu kabın şeklini alan sıvı gibidir.” benzetmesiyle kişiliğin oluşmasında çevrenin önemine dikkat çeker.

Çocuk, sosyal hayata uyum sağlayacak davranışları küçük yaşlarda öğrenir ve öğrenmeler kolay sökülüp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir. Günlük hayatta “huy” dediğimiz karakter vasıflarının pek çoğunun temeli çocuklukta aile vasıtasıyla atılır. Çocuk sadece insanlarla değil, eşya ile olan ilişkilerinin esasını da burada öğrenir. Cömertlik, cimrilik, temizlik, düzenlilik, dağınıklık, çekingenlik ve sosyallik gibi alışkanlıkların kazanılması hep çocuklukta eğitime bağlıdır.

Eğitimciler, çocukların gelecekte uyumlu ve başarılı olabilmeleri için en sağlıklı eğitim yollarının geliştirilmesi çabası içerisindedirler. Her ne kadar kişilik gelişiminin insanın hayatı boyunca süregeldiğini kabul etsek de kişilik gelişmesi ve yapılanmasında temelin çocukluk döneminde atıldığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır.

Sosyal uyum üzerine yapılan çalışmalar, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu göstermiştir. Anne babanın ve ailenin diğer bireylerinin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, ilk yaşantıların örölmesinde büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde çocuk, sosyal birey olmayı öğrenirken aynı zamanda özdeşim yapacağı bir modele ihtiyaç duyar. Kişilik oluşumu için gerekli olan özdeşim, büyük ihtimalle aile içindeki yakın bir üye ile gerçekleşmektedir. Genellikle özdeşim nesnesi anne baba olmaktadır; fakat ağabey, teyze, hala, dayı ya da amca gibi aile içinden bir erişkin de özdeşim nesnesi olabilir. Bu üyelerin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması halinde, olumsuz davranış örneğinin çocuğa yansıma ihtimali artmaktadır.

Eğitimin en iyi gerçekleştirileceği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığı ile aktarır. Birey, ilk dinî ve ahlaki bilgi ve tutumları ailesinden öğrenir. Çocuğun eğitimi her şeyden önce temel ruhî ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. Bunlar sevgi, disiplin ve özgürlüktür. Bu üç ihtiyaç, birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır ve birlikte karşılanır. Bebeklikte sevgi ihtiyacı yoğundur, ileri yaşlarda ise sevgi ihtiyacının yanında özgürlüğü sağlama ve disiplin verme gereği de ortaya çıkar. ocuk için ailenin önemi, sadece onun maddî ihtiyaçlarını karşılamaktan kaynaklanmamaktadır. Çocuğun maddî ihtiyaçları şu veya bu şekilde karşılanabilir. Ancak aile içinde sağlanan sevgi ve güven ortamını başka yerlerde sağlamak oldukça zordur. ocuk için özellikle anne sevgisi çok önemlidir. Anne sevgisinden mahrum kalan ocuk, diğer ihtiyaçları giderilse bile, dokunma ve sevme ihtiyacı doyurulamadığı için, psikolojik açıdan tutarsız davranışlar gösterebilir. Yetiştirme yurtlarında yapılan araştırmalar bu durumu açıkça göstermektedir. ocuk sevgiyi ailede öğrenmektedir. Nitekim Sovyetler Birliği'nde Stalin döneminde aileyi ortadan kaldırma girişimleri istenilen sonuçlar doğurmamış, tekrar ailenin güçlendirilmesine dönülmüştür.

Çocukta kişiliğin gelişmesinde, objelere oranla, kişilerin daha çok etkisi vardır. Özellikle çocuğun, aile üyeleriyle, anne babası veya kardeşleriyle sıkı ve sürekli teması, değerlerinin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Etkisi en derin ve en kalıcı izlenimler, hayatın ilk beş yılında aile hayatında yaşanan ilk izlenimlerdir. Bu nedenle, kültür edinme süreci evde başlamalı ve ailenin hakim işlevi, eğitim olmalıdır. Aile yaşayan bir organizmadır, tüm organizmalarda olduğu gibi aile içindeki bireylerden birinin sorunu tüm aileyi olumsuz etkiler. Anne ve babanın kişilik yapıları, çocuk yetiştirme tutumları, çocuğa yaklaşım tarzları çocuğu birinci planda etkiler. Ayrıca anne ve babanın yaşı, sağlık durumları, birbirlerine sevgi, saygı ve güvenleri, çocuğun cinsiyeti, doğuş sırası vb. etkenler de aile içi iletişimi ve dolayısıyla çocuğu etkileyen etmenlerdendir. Çocuklar ebeveynler arasındaki iletişim şeklini ve davranışlarını gözlemleyerek taklit eder ve içselleştirir.

Türkiye’de tüm sorunlarına rağmen, aile kurumunun çok güçlü olduğu söylenebilir. Yapılan bir araştırma, bekarların da evliler gibi büyük çoğunlukla aile kurumunu benimsediğini ve sahiplendiğini, fakat evlilere göre evliliği sahiplenme düzeylerinin anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermiştir. Bunun çeşitli nedenleri olabilir. Ancak bu durum, genç kesime aile konusunda bilgilendirici ve bilinçlendirici çalışmaların yapılması gereğini ortaya koymaktadır. Ailenin önemi, insanın hayatının ve eğitiminin dayandığı temel kurum olduğundan ileri gelmektedir. Birey ve toplum arasındaki olumlu ilişkiler aile aracılığıyla kurulabildiğinden, aile temel toplumsal bir kurumdur. Toplumlar, temel değerlerini aile aracılığı ile yeni kuşaklara aktarırlar. İçinde bulunduğumuz kültürel atmosfer bize, kişiliğimizin gelişmesi, ahlaki karakterimizin olgunlaşması imkanını sağlar.

Her ailenin, çocuğun eđitimiyle ilgili mutlaka dođru bilgilere sahip olması gerekir. Bu husus hiçbir Őekilde ihmal edilmemelidir. Anne babaların çođu, ebeveynlerinin kendilerini yetiŐtirme tarzından Őikayet ederken kendi çocuklarını nasıl yetiŐtirmek istedikleri konusunda ya fazla fikirleri yoktur ya da bu konuda dűŐünmeye vakit bulamazlar. Hayatlarını devam ettirirken ebeveynliđin kendiliđinden olacađını zannederler. Bu “pasif ebeveynlik tutumu” içine dűŐme hatası herkesin baŐına gelebilir. Ebeveynlik sadece olunan bir Őey deđil, yapılması gereken bir gűrevdir. Anne baba olmak, boŐ zaman olduđunda yapılan basit bir iŐ olarak deđil, aktif bir öncelik olarak seçilmelidir. Herkes iyi bir anne baba olabilir. Bu sadece ebeveynlik yapmaya hayatta öncelik vermeyi istemekle sađlanabilir. Çocukların, hayatı, anne babalarıyla birlikte aktif bir Őekilde yaŐayarak öđrenmeye, tanımaya ihtiyaçları vardır ve onlardan ayrı olarak, pasif bir Őekilde bu, műmkűn deđildir. Yasalar da çocukların yetiŐtirilmesi gűrevini aileye vermiŐtir.

Çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimi sevgi dolu sıcak bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Böyle bir ortamı sağlayan ilk ve temel topluluk kuşkusuz ailedir. Herkes, ailesinin bedensel özellikleri gibi, düşüncelerini, inançlarını, tutumlarını da taşır. Çünkü bütün bunları çoğu zaman bilinçsizce, ailenin hayatından, uygulamalarından alır.

Ailenin yani anne babanın çocuğunun eğitiminde bazı görevleri vardır. Bu görevlerinin başında çocuğun maddî ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra onun sosyalleşmesi gelmektedir. Sosyalleşme, toplum içinde yaşayabilmek demektir. Bunun için toplumun kuralları bilinmelidir. Toplumda insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukukî düzenlemelerin yanında ahlaki kurallar önemli bir yer tutar. O halde aile, çocuğuna ahlaki kuralları öğretmelidir.

Okullar eğitim için çok önemli, vazgeçilmez ve yeri doldurulamaz kurumlar durumundadırlar. Okulları örgün eğitim kurumları olarak nitelendirir, onları yaygın eğitimden ayırırız. Bu ayırım, aslında okulu daha yakından tanımak ve onunla özel olarak meşgul olmak kolaylığı sebebiyledir. Okullar kadar yaygın öğretim hizmeti yapan kurum var mıdır acaba? Okullar, özellikle ilköğretim okulları vatandaşın ayağına kadar gitmekte, zorunlu oluşu sayesinde de yetişmekte olan yeni nesle, ortak değerleri kazandırmaktadır. Ailelerin bir kısmı çocuklarının okula gitmesi ile onlarla birlikte okulun verdiklerinden etkilenmekte, yararlanmaktadırlar.

Her ümidi örgün eğitim kurumlarına, okullara bağlamak doğru bir düşünce değildir. Okul bilgi verir. Bilginin davranış haline dönüşmesi, bilgili kişinin iyi ahlaklı, karakterli kişi olması, o bilgilerin duygularla bütünleşmesine bağlıdır. Duygular ise okul çağından çok önce insanda vardır ve belli yönlerde şekil almaya başlamışlardır. Eğitim için okul çağını beklemek, okulun başarısını tehlikeye atmak demektir. Eğer okul öncesinde duygular geliştirilmemiş ve doğru yönlendirilmesine çalışılmamışsa, okulun verdiği bilgiler büyük çapta eğreti kalacak, çocuk onları ezberleyecek, fakat kendisine mal edemeyecektir. İyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı, güzeli-çirkini teorik olarak öğrenip kuralları, kanunları ezberlediği halde, yalan söylemeyi, rüşvet almayı, çalmayı, kişisel çıkarını her şeyden üstün tutmayı, başkalarını bertaraf etmek için onlara iftiralara atmayı, ayıplarını araştırarak, hilelerle onlara zarar vermeyi sürdüren, hatta bunları başarı sayan kimselerin varlığı, onların öğrendiklerini benimseyememiş olmalarındandır.

Günümüz Batı Dünyasında ve Bizde Ailede Çocuk Eğitimi Anlayışı

Çocuğa uygulanacak disiplin anlayışı konusunda bizim toplumumuzda ve bugünkü Batı toplumunda, anlayış farklılığı bulunmaktadır. Batılılar, çocuğun disiplinli bir şekilde yetişmesi için bebekken yani çok küçükken bazı yaptırımları uygularlar. Örneğin, çocuğun belli saatlerde yatması, uyuması, emmesi önemlidir. Ancak çocuk büyüdükçe ona özgürlük verilmelidir. Hatta ona doğru ve yanlışın öğretilmesi bile onun özgürlüğüne müdahaledir. Bizim toplumumuzda çocuk küçükken çok serbesttir, yaptığı yaramazlıklar bile hoş görülür ve “o daha küçük” denilir. Çocuk büyüdükçe, özgürlüğü kısıtlanır, her şeyi yapmasına izin verilmez, eğitim amacıyla “artık sen büyüdün” denilir.

Özgürlük anlayışının ve eğitim uygulamalarının ABD toplumundaki gelişme ve sonuçlarını ortaya koyması açısından Atalay Yörükoğlu tarafından aktarılan şu bilgiler önemlidir:

Sosyal hayatın değişen bu kararlarına göre, çocuk yetiştirme anlayışının da değişmekte oluşu, her çağda değişik bir yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Amerika'da, bir oyuncakçı dükkanının vitrinine asılan 'Anne babaya Öğütler' yazısı, son altmış yıldaki değişmeyi alaylı bir dille sergiler.

- 1910 Çocukları döverek eğitin
- 1920 Çocukları mahrum bırakarak eğitin
- 1930 Çocukların yaramazlıklarını görmezden gelin
- 1940 Çocukları inandırarak eğitin
- 1950 Çocukları sevin
- 1960 Çocukları severek dövün
- 1970 Çocuklar mı? Hepsinin canı cehenneme!

Bu son cümle, Amerikan toplumunun modern eğitim yöntemlerinden umduğunu bulamamasının bir dışa yansımasıdır. Dengeli bir gençlik yerine uyuşturucu bağımlısı, bunalımlı bir gençliğin ortaya çıkışı, modern yöntemlere olan umut ve beklentiyi sarsmıştır.

Toplumumuzda uzun yıllar aşırı koruyucu ve baskıcı tutum hakim oldu. Disiplin adı altında ağır bir baskı, çocuğun ruhunu bunalıttı. “Terbiyeli” olmakla “sıkılgan” olmayı birbirine karıştırdık. Halbuki “utanmayı bilmek” ile “utangaç olmak” birbirinden farklı şeylerdi. Ağır baskı ve aşırı koruyuculuk altında öğretmeni ile konuşurken bile kekeleyen, ter içinde yüzü kızaran, üniversite öğrencisi olduğu halde bir topluluk önünde konuşmayı “ölüm” ile eş değer tutan, hakkını savunamayan, ne verilirse ona razı olan, doğruları seslendirmeye cesareti olmayan bireyler yetişti.

Son zamanlarda, başka bir tehlike, salgın bir moda ailelerimizi yakıp yıkmaya başladı. Ailelerimiz, şeklen ithal aile modellerinin çok güzel olarak sunulmasından, eski tutuma bir tepki olarak yeni bir arayış çabasından, cinsel özgürlük ve rahatlık beklentilerinden, ekonomik, siyasî ve ideolojik çıkar umanların aile yapımızı yıkmaya yönelik propagandalarından, telkin ve teşviklerinden etkilendiler. Kimi aileler, çocuklarını ayak bağı gibi görmeye başladılar. Önemsiz sebeplerle boşanmalar arttı. Çocuğu için en küçük fedakarlığı, kendi bireyselliğine yönelik bir tehdit olarak algılayan anne babalar, bu sefer, “utangaç” çocuk yerine “utanmaz” çocuklar yetiştirmeye başladılar. Bu bireyselci çocukların, bir gün bireyselci anne babalarını yalnızlığa terk edeceklerine hiç şüphe yok. Evlerden kovulan ihtiyarların sayısı, model olarak alınan toplumlardaki sayıya ulaştığında, tıpkı oralardaki gibi aile diye bir şey kalmayacak, çiftler çocuk yapmayacak, istenmeden doğan çocuklar da ortada kalacaklardır.

Batı ile bizim toplumumuzdaki eğitim anlayışındaki farkı, Dökmen'in verdiği örnekle daha iyi anlayabiliriz. "Siz hiç yürümeye çıkmış çocukların, bir basamağa ya da koltuğa nasıl tırmandıklarını gözlediniz mi? Uğraşa debelene birkaç dakikalık bir gayret sonucu, yerden 15-20 cm yukarıya çıkarlar. Çıkar çıkmaz da şöyle bir dikelip muzaffer bir komutan edasıyla etraflarına bakarlar. Büyük iş başarmışlardır çünkü. Şimdi size sormak istiyorum: 14 aylık bir çocuğun, kan ter içinde bir koltuğa tırmanmaya çalıştığını görseniz ne yaparsınız? Çocukların merdiven çıkmasına bilinçli olarak karışmayanlar, muhtemelen 'çocuğun egosu güçlensin' diye, 'kendine güveni artsın' diye, seyirci kalmayı tercih ediyorlar. Yardım eden bizler ise kendimizi sorumlu hissediyoruz; kafalarımızdaki 'anne baba' tanımı, çocuklara kol kanat germemiz gerektiğini söylüyor. Bugün, 'tek başına beceremez' diye basamağı tırmanmasına yardım ediyoruz; yarın okul ödevlerine yardım ediyoruz; pek çok şeyi kendi başına yapabilecek yaşa geldiği halde, yemek yemesine ve tuvalet temizliğine yardım ediyoruz; lisede ÖSYS'ye başvurduğunda tercihlerini yaparken yardım ediyoruz; üniversiteyi bitirince iş bulmasına yardım ediyoruz; evlenmesine yardım ediyoruz.

Çocuğun merdiven çıkmasına, 'kendine olan güveni artsın' diye seyirci kalanlar, çocuklarını güçlendirmeye çalışıyorlar. Çocuğa yardım eden bizler ise çocuğu güçlendirmekten ziyade çocuk ile aramızdaki bağı güçlendirmiş oluyoruz. Kim doğru yapıyor? İki taraf da... Çünkü her iki taraf da insan ilişkilerinde sahip olduğu üslubu sergiliyor. Gerek bizlerin, gerekse Batılıların tavrında, doğrular ve yanlışlar bulunabilir. Örneğin bizler koruyucu anne babalar olarak, bağımlı, hayat boyunca birilerinin desteğine ihtiyaç duyacak bir insan yetiştiriyor olabiliriz. Çocuğuna sürekli olarak, bir yetiškine davranıyormuş gibi davranan Batılı ise belki kendine güvenen ve bireyselleşmiş bir insan yetiştiriyor; fakat bu insan, hayatı boyunca anne baba-çocuk ilişkisindeki sıcaklığı arayabilir, ayrıca fazlaca bireyselleşmenin bedelini, toplumda yalnızlık çekerek ödeyebilir.

O halde ne yapmalıyız? Yukarıda iki kutup halinde sergilenen anne baba tutumlarının her ikisinden de vazgeçmekte, daha üst düzeyde bir etkileşime yönelmekte yarar vardır. Başka bir söyleyişle, Batı'daki anne baba tavrını kopya etmeyelim; ama çocuklara aşırı karışma şeklindeki tavrımızı da sürdürmeyelim; yalnızca eksikliğimizi belirleyip, kendi tavrımızı geliştirelim. Belli bir olayda, çocuğumuzu hem koruyup gözetebiliriz, hem de adam yerine koyup bireyselleşmesine izin verebiliriz, hem de onu bir çocuk olarak görüp bağrımıza basabiliriz. Örnek: Çocuğumuz hayatında ilk defa bir basamağa çıkmaya mı çalışıyor; düşecek gibi olursa tutabileceğimiz bir mesafeden izleyelim (koruyucu anne baba olmuş oluruz). Fakat çıkmasına karışmayalım (çocuğu adam yerine koymuş, ona güvenmiş ve kendi başına övünebileceği bir iş yapmasına izin vermiş oluruz). Basamağı çıkıp da sevinince, onun bu sevincine çocuksu bir sevinçle katılalım, 'aferrin sana' diyelim, öpelim onu (çocuğa gerekli olan anne baba sıcaklığını vermiş oluruz). Dökmen hocanın verdiği örnekte görüldüğü gibi dengeli anne baba tutumundan dengeli çocuklar yetişebilir.

Çocuk gelişimi, çocuğun davranışlarının ve alışkanlıklarının tümüdür. Çocuk, içinde bulunduğu çevrede, karşılıklı etkileşim halinde gelişecektir. Davranış ve alışkanlıkları, yetiştiği aile ortamını ve anne babanın onun üzerindeki tutumlarını yansıtacaktır. Çocuğa yönelik olan anne baba tutumları, onun davranış ve kişilik gelişimini değişik şekillerde etkilemektedir.

Eğitim çok yönlü bir olaydır. İnsan, sahip olduğu özellikleri, birçok etkenin etkisiyle kazanır. İyi bir eğitim için tüm etkenlerin dikkate alınması ve olumlu bir şekilde yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu konudaki görev ve sorumluluk toplumun birçok kesimini fakat en çok da aileyi ilgilendirmektedir. İyi bir çocuk eğitiminde en önemli ilke, “örnek/model olmak”tır.

Yaşayarak eğitmek, bizzat iyi davranış örnekleri sunmak, eğitimde tartışmasız kabul edilen bir husustur. Örnek/model olma derken sadece aile bireylerinin örnek olmasını anlamamalıyız. İlk bebeklik döneminde doğal olarak anne baba gibi aile bireyleriyle yaşayan çocuğun, büyüdükçe çevresi genişleyecektir. Bu nedenle, iyi bir çevre oluşturmak önemlidir. Çocuk her yerde güzel davranışlar görmelidir. Çünkü çocukta öğrenmenin ilk ve basit şekli, çevresinde gördüğü davranışları taklit etmesidir. Bu nedenle çocuğun çevresinde bol miktarda iyi davranış örnekleri meydana getirmeye dikkat edilmelidir. Aksi hâlde sözlerle telkin edilmeye çalışılan ahlaki ilkeler, davranışlar ile yalanlanmış olur. Çünkü çocuklarda sözlü telkinleri fiil hâline dönüştürmekten çok, gördüklerini taklit etme özelliği hâkimdir. Çocuk ailede öğrendiği davranış kalıplarına göre hareket etmektedir. Anne babalar çocuklara olumlu model olmanın bilinciyle, onlara davranışlarıyla örnek olmalıdır. Doğru olsun veya olmasın anne babalar, çocukları için doğal öğrenme modelleridir. Çocuklar anne babaya ait gördükleri tüm özellikleri öğrenirler.

Bu öğrenme bilgi, duygu ve davranış kazanma olarak gerçekleşir. Çocuklar her şeyi, diğer insanların yaptıklarını izleyerek; söylediklerini dinleyerek; nesne ve olaylara bakarak; televizyon, video, CD, internet, gazete, dergi, kitap vb. okuyarak, seyrederek veya dinleyerek; yani kısaca “gözlem” yoluyla öğrenirler. Öğrenilenlerin kalıcı olması için, aile bireylerinin, her zaman benzer tutum ve davranışları “tutarlı” bir biçimde sergilemeleri gereklidir. Aynı şekilde, çocuk model görerek öğrendiğinden, toplumda benzer olayların, kişilerin çocuğa gösterilmesi, gözlemlenmesidir. Bu nedenle, çocukların doğru, iyi, güzel davranışları görmesi ve yaşaması için fırsatlar oluşturulmalıdır. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde çocuk, sosyal birey olmayı öğrenirken aynı zamanda özdeşim yapacağı bir modele ihtiyaç duyar. Kişilik oluşumu için gerekli olan özdeşim, büyük ihtimalle aile içindeki yakın bir üye ile gerçekleşmektedir. Genellikle özdeşim nesnesi anne baba olmaktadır, fakat ağabey, teyze, hala, dayı ya da amca gibi aile içinden bir erişkin de özdeşim nesnesi olabilir. Bu üyelerin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması hâlinde, olumsuz davranış örneğinin çocuğa yansıma ihtimali artmaktadır.

Günümüz Ebeveynlerinin Çocuk Eğitiminde Karşılaştığı Güçlükler

Günümüzde anne babalar, çocuk eğitiminde oldukça zorlanmaktadırlar. Gittikçe çocuk eğitiminde karşılaşılan sorunlardan biri de toplumumuzdaki eski otoriter anlayışa tepki olarak aşırı özgürlük anlayışının gelişmeye başlamasıdır. Bunun sonucu söz dinlemeyen, 'hayır' kelimesinden anlamayan, şımarık, bencil, her istediğini yapmak, elde etmek isteyen çocuklar yetişmeye başlamıştır.

Halbuki özgürlük kavramıyla birlikte sorumluluk kavramının da ele alınması gerekir. Sorumlu olmak, sözünde durmayı, umursamayı, önemsemeyi, dikkatli olmayı, özen göstermeyi, ciddiyeti, emin olmayı, güvenmeyi, ilgi duymayı, dert edinmeyi, üzerine almayı, taahhüt etmeyi, duyarlı olmayı gerektiren bir kavramdır. Sorumsuzluk ise bütün bunların tersi durumları ortaya çıkarır.

Anne babalarının, küçük yaştaki çocuklarının denetim konusundaki çekimser davranışları, birçok soruna yol açabilmektedir. Çocuğun diretmesi üzerine, onun isteğine baş eğen annelerin çocukları, uyumsuzluğa, kendi dediklerini kabul ettirmeye alışır ve daha ilerideki yaşlarda bu uyumsuzluğun cezasını çekerler. Çevrenize bakın, dostlarınızdan kimi son derece çekingen, içine kapanık kişilerdir. Kimi ise atılgan, her şeyde dediği dedik olan, her şeye karşı çıkan kişilerdir. Bunlar büyük bir ihtimalle, çocukluklarını yanlış yaşamış, yanlış eğitilmiş olanlardır. O dönemin etkileri bütün hayatlarında sürmektedir.

Çocuğun güçlü bir kişilik kavramı oluşturması ve kendi kendine disiplin verecek hale gelmesi için gerekli eğitim yöntemlerinden biri de “pes etmeme” ilkesidir. Çocuğunuzla olan ilişkilerinizde bazı çatışmalar olabilir. Örneğin, yağmurlu havada çocuğun sırtına ceket giymesini istersiniz o da buna karşı çıkar. Bu durumda şu ihtimaller olabilir:

Çocuğunuzun karşı koymasını sertçe engelleyip ona; siz ne dersiniz onun yapılacağını söylersiniz. Bu durumda çocuğa herhangi bir seçenek tanınmamıştır. Çocuk söyleneni isteksizce yapar. Fakat anne babaya karşı içten içe isyan eder; kendi kendine disiplin verme olayı da gerçekleşemez.

Çocuğın karşı koyması üzerine, siz pes edersiniz ve onun ceketsiz gitmesine göz yumarsınız. Böyle bir ortamda büyüyen çocuklar bencilleşir ve hep çevreden bir şeyler isteyen kişiler olurlar.

Halbuki “pes etmeme” yönteminde her iki tarafa da uygun gelecek bir çözüm söz konusudur. Çocuğa neden ceket giymek istemediğini sorarsınız. Diyelim ki, ceketinin rengini sevmiyor. O halde ona bir seçenek tanıyın. Örneğin, başka bir ceket giymesini, şemsiye almasını veya sizin bir elbisenizi kullanmasını önerin. Çocuğa da uygun gelecek bir çözüm yolu, taviz verilmeden sonuca ulaşılmasını sağlar. Verilen karara kendisi de katılan çocuk, söylenileni isteyerek yapar. Bu yöntem, çocuğun belirli bir sorunu çözmek için düşünmeye alışmasını sağlar. Çocuk beş yaşına geldikten sonra bu yöntemi uygulamaya başlarsanız, çocuğunuz ergenlik çağına geldiğinde doğacak çelişkileri çok daha kolay çözümlayebilirsiniz.

Bugün küçük alıştırmalarla orta yolu bulmayı öğrenen küçük çocuklar, yarın başka davranışlarında bencillik yapmamayı, fakat ölçüyü de kaçırmamayı başarabileceklerdir. Bazı çocuklar küçük yardımlarla iyiye ve doğruya yönlenebilirler. Bazılarında ise çok uğraşmak gerekir. Önemli olan uğraşmayı bırakmamaktır. İşleyen organ, yeteneği ölçüsünde ilerler, işlemeyen organ da yeteneği ne olursa olsun, kazandıklarını kaybederek geriler. Eğitim, çocukta hiç bulunmayan yeni bir yetenek kazandıramayacağı gibi, mevcut bir yeteneği de bütünüyle yok edecek güçte değildir. Ailede eğitimi almış olan çocuk, ailenin kontrolünden çıktığında sokakta, okulda, çevrede, bütün diğer etkilerde yeni arkadaşlar ve yeni eğiticiler bulacaktır. Bu yeni etkilerle, çocuğun köreltilmiş veya gizli kalmış bazı duygularının, kötü örneklerle yeniden canlanıp ailenin verdiği eğitimin sarsılması ve çocuğun bozulması da mümkündür. Tıpkı tarlasına özenle bakan çiftçinin, hava şartlarının kötü gitmesi ile eli kolu bağlı kalması gibi. Çocukların eğitimi, yalnız doğuştan getirdiği yeteneklerle değil, yalnız ailede veya okulda değil, her yerde, herkesin, her şeyin bütün etkileri altında şekillenecektir. Toplumun bütün kişileri her zaman her yerde, konuşurken, gezerken, yazarken, yayınlarken, hassas olmaya, doğruyu, iyiyi, güzeli, kutsalı korumaya özen göstermek durumundadırlar.

Bu konuda bilinmesi gereken ilk Şey, en baŐta arzuların çocuklara hakim olduğudur. Çocuklar arzularını hemen hiçbir Şekilde kontrol edemezler. Kendi kendini yönetmek için yeterli bir kontrol mekanizması kurmaları yıllar sürecektir. Onlar için bu kontrol mekanizmasının gelişme sürecini, kestirme yoldan oluŐturmaya kalkıŐmak bizlerin bir yanlıŐıdır. Ne yaparsak yapalım, sadece bir iki yıl içinde onlara erteleme, uzlaŐma gibi değerleri kabul ettirebileceğimizi bekleyemeyiz. Onlara öğretmeye çalıŐtıėımız bir dersi, tek bir açıklama veya azarlamanın bir anlık Őiddet uygulamanın sonunda öğrenmelerini de bekleyemeyiz.

Anne Babaların Kafaları Karışık

Çocuk yetiştirme konusunda pek çok tavsiyeler, yazılı kitaplar vardır. Bununla birlikte çocuklar arasında pek çok farklılık vardır. Bu nedenle, bütün çocuklar için geçerli olacak formüller vermek kolay, hatta mümkün değildir. Çocuk yetiştirmede doğru olarak kabul edilen ilkelerle onların yorumları zamanla değişmektedir. Bir dönem için doğru sayılan yöntemler, bir sonraki dönem için yanlış sayılabilmektedir. Bazen değişmeler o kadar hızlı olmaktadır ki, anne baba çocuklarından birini başka, öbürünü başka bir yöntemle yetiştirmektedir. Çocuklar bekleneni veremeyince ise ayıplananlar yine anne babalar olmaktadır. Yakın zamana kadar eğitimde, genel olarak, otoriter değil, çocuğun hemen her dediğine “evet” diyen bir eğitim anlayışının doğru olduğu sanılıyordu.

Hiçbir yöntem çocuktan önemli olmamalıdır. Çocuk disiplin için değil, disiplin çocuk içindir. O, çocuğa yararlı olduğu sürece uygulanır ve bir değeri olur. Ateşle oynadığı, kalabalık trafiğe koştuğu, iyice yüzme öğrenmeden derin sulara atıldığı zaman, özgürlüğün çocuğa faydası düşünülemez. Toplum kurallarına uyma, zamana uyma, günlük yaşama düzenine, temizlik kurallarına uyma da bu cümledendir. Çocuk büyüdükçe, kendine anlamsız gelse de bu düzene ve kurallara uyması gerektiğini öğrenecektir. İyi bir disiplin çocuğu tedbirsizliklerden korur. Seçim yapamadığı durumlarda da onu, karar verme sorumluluğundan kurtarır.

Çocuğun, büyüklerin odasına girmek için izin istemesi, onlarla nezaket dışı kelimelerle konuşmaması, onları isimleri ile çağırmaması, esnediği, öksürdüğü, aksırdığı zaman ağzını eli ile kapatması, büyüklerinin yüzüne karşı ayaklarını uzatmaması, selam vermeyi öğrenmesi vs. Bunlar zaman içinde, çocukların anne babaları ile birlikte yaşarken, birlikte yaparak öğrenecekleri disiplinlerdir.

Sonuç

Eğitim denince daha çok çocuklar akla gelir. Eğitim genellikle onları ilgilendirir. Eğitimle küçük yaştan itibaren çocuklara ahlaki davranışları kazandırmak, bu davranışların alışkanlık haline gelmesiyle çocuğu ahlaki meziyetlerle donanmış iyi bir insan olarak yetiştirmek amaçlanmıştır. Çocuk eğitiminin, toplum hayatında oynadığı rol çok büyüktür. Toplumun kültür ve medeniyet alanında yükselmesi, çocukların eğitiminin önemsenmesine bağlıdır. Toplumun temeli ailedir. Aileyi oluşturan bireylerin iyi olması toplumu, toplumun iyi olması da bireyi etkilemektedir. Ailenin asıl gayesi, neslin devamı olan çocuklardır. Çocuğun ahlaki bakımdan yetiştirilmesi anne ve babanın ortak görevidir.

Çocuğun ilk dönemleri, ahlak eğitimi için çok önemlidir. Bu dönemlerde zararlı alışkanlıklar da faydalı alışkanlıklar da çocuğun onlara ilgisi yönünde şekillenir. İşte bu dönemde anne ve babalara, çocukları eğitme ve yönlendirme sorumluluğu düşmektedir.

Çocuğun ahlak eğitiminde en önemli kurum ailedir. Bunun yanında arkadaş ilişkileri, okul hayatı ve kitle iletişim araçları çocuğun ahlaki eğitiminde rol oynamaktadır. Çocuğa güzel ahlakın kazandırılmasında bu etkenlerin etkisi büyüktür. Eğer çocuk, iyi davranışlara yönlendirilmezse kötü davranışlara yönelebileceğinden çocuğun yetişmesiyle ilgilenenlere önemli görevler düşmektedir.

Ahlak eğitiminde ebeveynlerin dikkat edeceği bazı ilkeler şunlardır:

Çocuklar gelişim özelliklerine göre eğitilmelidir.

Ailede iyi bir iletişim ortamı oluşturulmalıdır.

Ahlak eğitimine, çocuğun doğumuyla başlanmalıdır.

Dengeli bir disiplin sahibi olunmalıdır.

Ödül ve ceza yerinde kullanılmalıdır.

Çocuğa iyi örnek / model olunmalıdır.

Çocuk okulda da takip edilmelidir.

Bireysel ayrılıklar dikkate alınmalıdır.

Aile bireyleri birlikte hareket etmelidir.

İyi arkadaş edinmesi sağlanmalıdır.

Arkadaşlarıyla iyi geçinmesi gerektiği öğretilmelidir.

Kitle iletişim araçlarının zararlarından korunmalıdır.

Somut örnekler gösterilmeli ve fırsatlar oluşturulmalıdır.

Ahlaki davranışlar hakkında bilgi verilip açıklama yapılmalıdır.

Ahlak eğitiminde ebeveynlerin dikkat edeceği bazı ilkeler şunlardır:

Çocuk, karşı cinsin kimliğine özendirilmemelidir.

Çocuk kandırılmamalı, verilen söz tutulmalıdır.

Başkalarıyla konuşurken de çocuklar eğitilmelidir.

Çocukla birlikte geçirecek vakit ayrılmalıdır.

Sevgi ve şefkatle davranılmalıdır.

Hoşgörülü ve yumuşak davranılmalıdır.

Çocuk, aşağılanmaktan, olumsuz sıfat ve tanımlamalardan uzak tutulmalıdır.

Çocuğa, iyi bir benlik kazandırılmalıdır.

Çocuğa, kendine güven duygusu kazandırılmalıdır.

Ahlaki davranışların oluşması çerçevesinde sorumluluk verilmelidir.

Ahlaki davranışların alışkanlık hâline getirilmesine çalışılmalıdır.

Çocuğun iradesi güçlendirilmelidir.

Çocuğa her şeyi yasaklamak yerine alternatifler sunulmalıdır.

Çocuğun iyi, doğru, güzel davranışları teşvik edilmelidir.

İstenmeyen davranışlar düzeltilmelidir.

Çocuklar, yaptığı davranışlar üzerine düşündürülmelidir.

Çocuğun yaşına uygun olmayan kurallar koyulmamalıdır.

Makul olmayan isteklerde bulunulmamalıdır.

Ahlak eğitiminde ebeveynlerin dikkat edeceği bazı ilkeler şunlardır:

- Çocuğun duyguları anlaşılmaya çalışılmalıdır.
- Çocuğun duygularını ifade etmesine imkan verilmelidir.
- Çocuğa duygularını kontrol etmesi öğretilmelidir.
- Çocuğun temel eğilimleri ve duyguları yönlendirilmelidir.
- Toplumsal duygular zaafa dönüştürülmemelidir.
- Ahlak eğitimi gerçek hayatı unutturmamalıdır.
- Çocuğun kendine ve başkasına duyduğu saygı artırılmalıdır.
- Yüksek ve ince duygulara yönlendirilmelidir.
- Çocuğun eğitimi sadece anneye bırakılmamalıdır.
- Çocuk daha küçükken kitapla tanıştırılmalıdır.
- Çocuğun ideal, uslu bir çocuk olmasını beklemekten vazgeçilmelidir.
- Çocuktan uslu duracağına dair söz istenmemelidir.
- Çocukların oyunları ahlak eğitiminde değerlendirilmelidir.
- Gerektiğinde özür dilemesi ve özür dileyeni bağışlaması gerektiği öğretilmelidir.
- Çocukların soruları ciddiye alınmalıdır.
- Çocuklar yavaş yavaş iş yapmaya alıştırmalıdır.
- Çocuğun örnek alabileceği kahraman ve idealler gösterilmelidir.
- Çocukların korkuları küçümsenmemelidir.

Ahlak eğitiminde ebeveynlerin dikkat edeceği bazı ilkeler şunlardır:

Hikaye ve masallardan yararlanılmalıdır.

Atasözleri ve veciz sözlerden yararlanılmalıdır.

Kardeş kıskançlığına meydan verilmemelidir.

Çocuk, başkalarıyla kıyaslanmamalıdır.

Çocuğun bazı şeyleri kendisinin deneyerek öğrenmesine fırsat vererek girişimciliği desteklenmelidir.

İyinin, güzelin, başarının zevki tattırılmalı, kötünün, yanlışın zevki tattırılmamalıdır.

Yapılması istenen şeyler üzerinde durmalı, yapılması istenmeyen şeylerle ilgilenmiyormuş gibi görünülmemelidir.

Sıradan olaylar ahlaki ilkelere götüren ibret derslerine dönüştürülmelidir.

Çocuk şiddetten korunmalıdır.

İstekler bağırıp çağırılmadan iletmeye çalışılmalıdır.

Çocuğun öfke ve huysuzlukları soğukkanlılıkla karşılanmalıdır.

Kişinin özgürlüğü ile toplumun kuralları arasında denge sağlanmalıdır.

Anne baba, bazı duygularından ve davranışlarından dolayı hep kendini kötüleyip suçlamamalıdır.

Yılmadan sabırla eğitime devam edilmelidir.

Körü körüne çocuk yetiştirme yöntemlerine bağlanılmamalıdır.

Sevenimiz olsaydı

Sensesi olmazdı

(ALİ-ULAS)

TEŐEKKÜRLER

SORUMLULUK

www.kocaeli.gov.tr

AİLE BİRLİĞİ

www.kocaeli.gov.tr

İYİMSERLİK

www.kocaeli.gov.tr

MERHAMET

www.kocaeli.gov.tr

SAYGI

www.kocaeli.gov.tr

NAZİK OLMAK (NEZAKET)

www.kocaeli.gov.tr

SEVGİ

www.kocaeli.gov.tr

LİDERLİK VE CESARET

www.kocaeli.gov.tr

MİSAFİRPERYERLİK

www.kocaeli.gov.tr

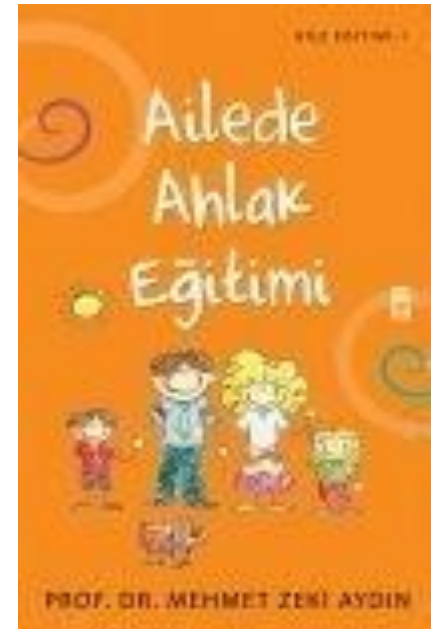
EMPATİ

www.kocaeli.gov.tr

OKULDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Yazarlar
Elisülâle
Karamalla

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN

www.mehmetzekiaydin.com

Email: mza@mehmetzekiaydin.com